

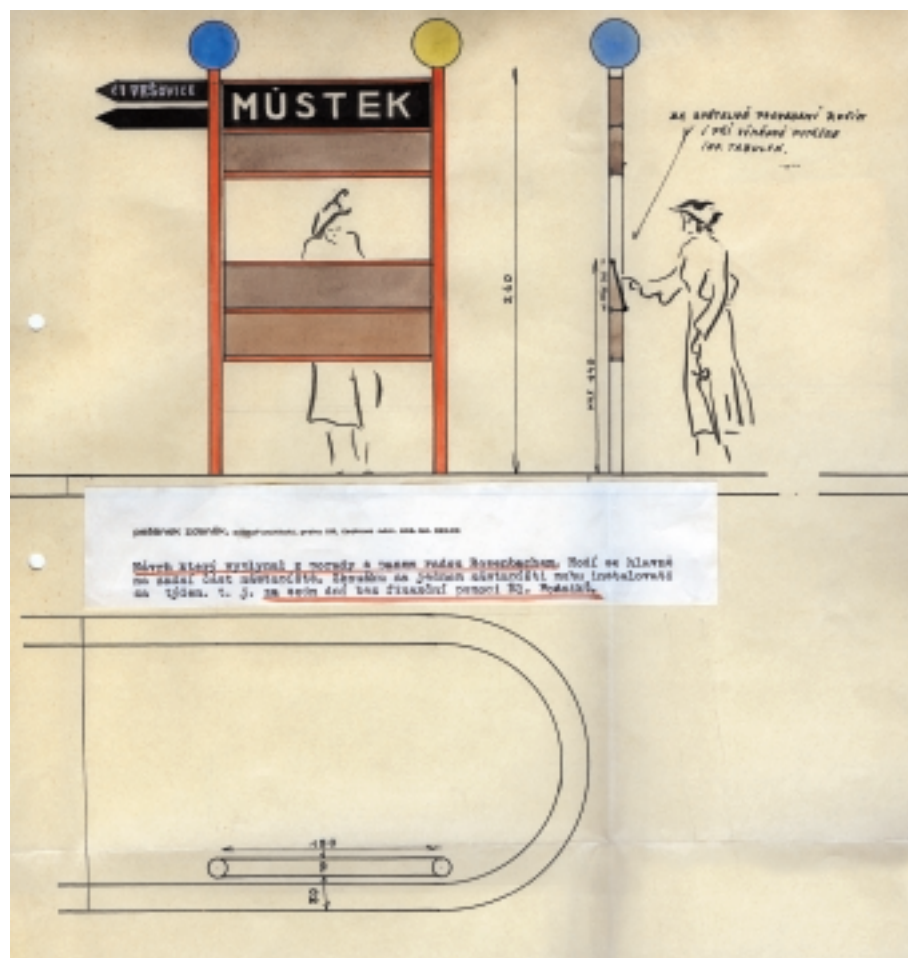

Historie jak pražské energetiky, tak i společnosti Pražská energetika, a.s., (dříve Elektrické podniky hlavního města Prahy) je spojena od počátku 30. let minulého století až dodnes se jménem Zdeňka Pešánka. O osudu tohoto umělce toho bylo napsáno málo; o to více je jeho dílo oceňováno znalci umění. Stať o něm rozhodně do této publikace patří.

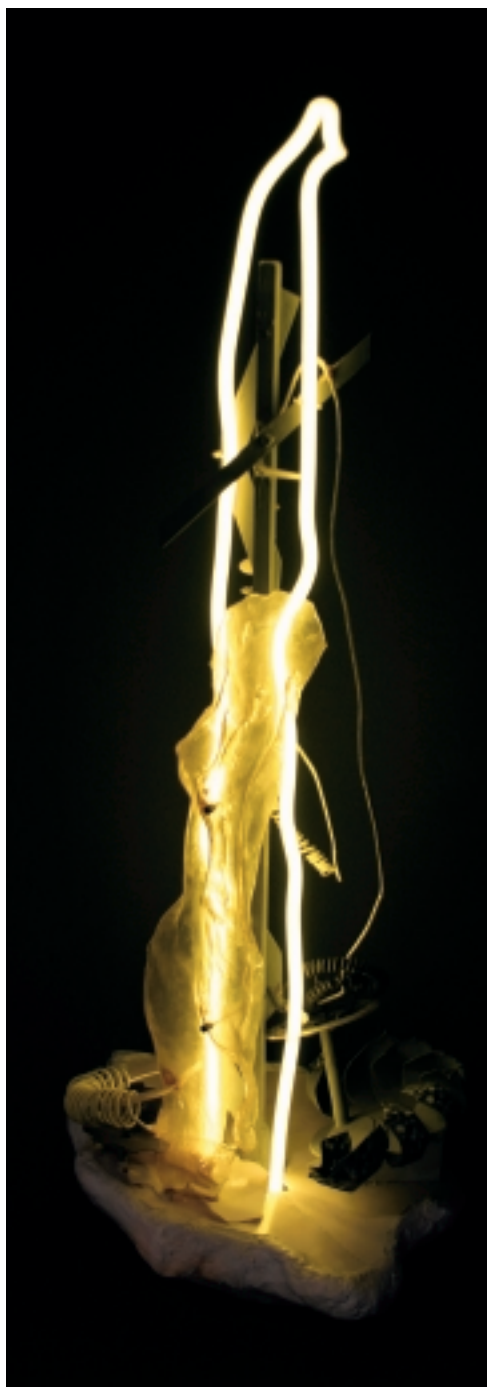
Otevření československého pavilonu na Mezinárodní výstavě umění a techniky v Paříži v roce 1937 bylo událostí, která další podobné akce zastínila. Jedním z největších magnetů vernisáže se staly plastiky s pohyblivým světlem. Představovaly totiž nejen celkem běžný symbol technického pokroku, ale především zcela nezvyklý prostředek uměleckého vyjádření. Kinetické – pohyblivé – světlo bylo koncem 20. a počátkem 30. let něco zcela nového; v té době neexistovaly pohyblivé reklamní poutače, tak jak je známe od zhruba konce 30. let prakticky ze všech hlavních světových metropolí a center zábavy. Proto bylo dílo československého umělce – akademického sochaře, elektrotechnika – samouka Zdeňka Pešánka takovou (dnes bychom řekli) bombou.

Zdeněk Pešánek se narodil 12. 6. 1896 v Kutné Hoře. Umění studoval na odborné sochařsko-kamenické škole v Hořicích a na Akademii výtvarných umění v Praze. Jako student projevoval smysl pro výraznou plastičnost, postupně se však vzdálil klasickému pojetí tvarů. Tradiční sochařské materiály byly v jeho díle vystřídány elektrickým světlem a pohybem, zvukem a barvou.

Na pařížské celosvětové výstavě v roce 1937 chtěly Pešánkovy exponáty získat dvě významné světové instituce – jednak Muzeum moderního umění v New Yorku po nich toužilo pro jejich avantgardní originalitu, jednak nizozemský nadnárodní elektrotechnický koncern Philips pro fascinující použití neonu v umění. Z prodeje obou děl však sešlo. Pešánkovu práci totiž financovaly Elektrické podniky hlavního města Prahy (Pešánkův strýc E. Mölzer byl předsedou správní rady Elektrických podniků) a chtěly si tato mezinárodně uznávaná díla nechat k původnímu účelu – jako výzdobu vchodu do hlavní budovy a jedné ze svých transformačních stanic. Tento úmysl byl uskutečněn a obě díla byla umístěna jednak u vchodu do Elektrických podniků v Holešovicích, jednak na Edisonově transformační stanici v Jeruzalémské ulici v Praze 1.

Zdeněk Pešánek navrhl Elektrickým podnikům osvětlené staniční sloupky a informační tabule s jízdními řády. V praxi nakonec nebyly zavedeny.

Replika Pešánkovy plastiky, která byla původně umístěna u vchodu do budovy Elektrických podniků, dnes zdobí recepci hlavní administrativní budovy společnosti.

V meziválečném období vypracoval Zdeněk Pešánek řadu vysoce ceněných návrhů, z nichž mnohé pro svoji finanční a technickou náročnost nebyly realizovány (světelná reklama domu U zlaté husy v Praze na Václavském náměstí, obchodního domu Baťa tamtéž – dnes po Domu obuvi opět Baťa – a mnohé další). Mnohá díla byla zničena v průběhu II. světové války – mezi ně patří i obě výše uvedené nejznámější plastiky vytvořené pro Elektrické podniky hlavního města Prahy.

Nová – moderní – historie Pešánkových děl, je opět velice zajímavá. V roce 1996 proběhla v Národní galerii (Sbírky moderního umění) ve Veletržním paláci souborná výstava Pešánkova díla. O mezinárodním významu jeho tvorby svědčí i to, že celá prezentovaná expozice proběhla následně i v Guggenheimově muzeu v New Yorku a v Center Pompidou v Paříži.

Magnetem celé výstavy byla rekonstrukce Pešánkova stěžejního díla – kinetické světelné plastiky z Edisonovy transformační stanice v Jeruzalémské ulici – interaktivně naprogramované z klávesnice.

Pražská energetika, a.s., vědoma si velkého dluhu, který vůči tomuto umělci světového významu má celá široká veřejnost, se stala sponzorem výstavy v Národní galerii. Dvě umělcova nejvýznamnější díla, která byla pouze krátkou dobu umístěna jednak u hlavního vchodu budovy Elektrických podniků hlavního města Prahy, jednak na Edisonově transformační stanici v Jeruzalémské ulici (budova byla ve vlastnictví PRE do konce minulého století; následně byla prodána a na zakázku nového vlastníka zrekonstruována Ing. arch. Lábusem), byla vytvořena v kopiích ve zmenšeném měřítku a ze stejných materiálů, ze kterých umělec tvořil. Autorem kopií byl Federico Diaz a Ing. Milan Guštar, Ph.D.

Obě plastiky jsou ke shlédnutí v budovách ředitelství společnosti v ulici Na Hroudě 4. Plastika určená pro výzdobu hlavního vchodu paláce Elektrických podniků je umístěna v přízemí budovy A; světelná kinetická plastika umístěna na speciálním podstavci na piazzze mezi budovami A a B.

Zdeněk Pešánek zemřel osamělý a zcela zapomenut v roce 1965.

Kinetická plastika byla v roce 1998 vybrána jako ústřední bod pavilonu ČR na světové výstavě v Hannoveru v roce 2000 (díky následné změně koncepce prezentace ČR bylo však od tohoto projektu upuštěno). V roce 2000 proběhly ve výstavních galeriích v New Yorku a Paříži opět dvě výstavy speciálně věnované Z. Pešánkovi.

Na základě doporučení Národní galerie byla obě díla v majetku PRE zapůjčena organizátorům výstavy (Association Electra a Association Paris – Musées) „LANTERNA MAGICA“, která proběhla na přelomu let 2002/2003 v budově centrály EDF v Paříži.

Následně byly obě světelné plastiky opět dočasně zapůjčeny do zahraničí – do prestižního německého muzea Zentrum für Kunst und Medientechnologie se sídlem v Karlsruhe. Výstava nazvaná „UMĚNÍ SVĚTLA“, která proběhla v období od listopadu 2005 do července 2006 shromáždila díla významných evropských autorů, kteří se světlem pracují. Zajímavé je, že prakticky všechny vystavené exponáty byly vytvořeny v posledních několika desetiletích, ale díla Z. Pešánka z 20. let minulého století byla svým stářím mezi vystavenými exponáty skutečnou raritou.

Závěrem několik technických dat. Kinetická plastika je osazena čtyřmi segmenty, které obsahují každých 7 skupin žárovek v 7 základních barvách. Vestavěný počítač řídí intenzitu a pořadí svitu jednotlivých žárovek podle programu uloženého v jeho paměti. Pořadí svícení a zhasínání se dá měnit a dílo je možno řídit z klávesnice připojeného vnějšího počítače – odtud někdy používaný název tohoto díla světelný klavír.

Zdeněk Pešánek v době studií na Akademii výtvarných umění v Praze (kolem roku 1900)

